

DE EERSTE WAARNEMINGEN VAN DE ZWARTADERGAASVLIEG *NINETA*

INPUNCTATA IN NEDERLAND (NEUROPTERA: CHRYSOPIDAE)

Bibiche Berkholst, Gerard Lommen, Sandra Lamberts & Daan Drukker

De zwartadergaasvlieg *Nineta inpunctata* is voor het eerst aangetroffen in Nederland. In de maand juni van de jaren 2019, 2021 en 2023 is de soort gevonden in Zuid-Limburg, Noord-Brabant en Overijssel op nachtvlinderlakens. Het betreft een zeer zeldzame gaasvlieg die slechts sporadisch wordt waargenomen in Europa. Dit zou verklaard kunnen worden doordat de soort waarschijnlijk hoog in boomtoppen leeft.

INLEIDING

De groene gaasvliegen (familie Chrysopidae) zijn de bekendste groep netvleugeligen (orde Neuroptera). In dit artikel beschrijven we de vondsten van de zwartadergaasvlieg *Nineta inpunctata* (Reuter, 1894) (fig. 1-3). Hiermee komt het totaal aantal soorten van deze familie in Nederland op 23. De soort werd ontdekt tijdens het valideren van foto's op Waarneming.nl. In totaal zijn nu vijf exemplaren bekend, waargenomen in Zuid-Limburg, Overijssel en Noord-Brabant op warme juni-nachten in 2019, 2021 en 2023 (fig. 4). *Nineta inpunctata* wordt slechts sporadisch waargenomen in Europa.

Deze vondst is gedaan tijdens het Neuropterida-project van EIS Kenniscentrum Insecten, Naturalis, Waarneming.nl en de jeugdbonden voor

natuurstudie. In dit project worden de Nederlandse gaasvliegen en verwante ordes in kaart gebracht door middel van digitalisatie van collectiemateriaal, in combinatie met data via burgerwetenschap op Waarneming.nl.

VONDSTEN

Limburg Brunssum, Treebeek, AC 194,557-327,608, 3.vi.2019, Gerard Lommen. Maastricht, Sint Pietersberg, AC 176,257-313,779, 10.vi.2021, Sandra Lamberts. Kerkrade, Spekholzerheide, AC 199,743-318,706, 7.vi.2023, Sam Eijkenboom. **Noord-Brabant** Eindhoven, AC 163,353-381,409, 1.vi.2019, Thijs Damen. **Overijssel** Tubbergen, AC 250,186-492,184, 10.vi.2023, Gerrit Kamphuis. Alle waarnemingen afkomstig van Waarneming.nl.

Figuur 1. *Nineta inpunctata* op nachtvlinderlakens, 3.vi.2019, Brunssum (Limburg). Foto Gerard Lommen.

Figure 1. *Nineta inpunctata* on moth sheet, 3.vi.2019, Brunssum (Limburg). Photo Gerard Lommen.

In de avond van 3 juni 2019 heeft de tweede auteur Gerard Lommen in zijn tuin te Brunssum (Limburg) een vanglaken uitgezet, dat verlicht werd door een 250 Watt HPL lamp met een groot bereik. De tuin is gelegen in een woonwijk zonder uitzonderlijke vegetatie, met uitzondering van enkele moerascipressen (*Taxodium distichum*). De Brunssummerheide bevindt zich op ongeveer 1,5 kilometer afstand van de tuin. Het was een warme zomeravond, met nachtelijke temperaturen rond de 20 graden, zeer gunstige omstandigheden voor het lokken van bijzondere insecten. Omstreeks 23:10 uur streek er een grote groene gaasvlieg neer op het laken (fig. 1). Pas in 2022 is deze soort gevalideerd op Waarneming.nl en gedetermineerd als *N. inpunctata*, een nieuwe soort voor Nederland.

Naast *N. inpunctata* zijn die avond ook andere zeldzame soorten waargenomen, zoals de zilver-sparblindwants *Phoenicocoris dissimilis* (Reuter, 1878) en de schietmot *Athripsodes albifrons* (Linnaeus, 1758). Op andere dagen zijn in deze tuin bijzondere soorten netvleugeligen gezien, zoals *Symphorobius pygmaeus* (Rambur, 1842), *Pseudomallada flavifrons* (Brauer, 1851), *Chrysopa pallens* (Rambur, 1838) en *Sisyra terminalis* Curtis, 1854.

Nineta inpunctata werd ook waargenomen op 10 juni 2021 om 00:40 uur in Maastricht, op

D'n Observant op de Sint Pietersberg (fig. 2). Deze locatie bevindt zich op een kalkstenen berg omringd door gemengd loofbos en kruidenrijk struweel. De waarneming is gedaan tijdens een nachtvlinderinventarisatie, die daar structureel gedaan wordt voor Natuurmonumenten. Er waren meerdere laken- en lichtvalopstellingen aanwezig. Het laken waarop *N. inpunctata* werd waargenomen was voorzien van een 500 Watt HPL lamp. Het was een zwoele zomeravond in een week waarin de temperaturen overdag boven de 25 graden lagen en het 's nachts niet al te snel afkoelde, ongeveer dezelfde omstandigheden als bij de waarneming uit Brunssum.

Door deze gunstige omstandigheden werden naast nachtvlinders, diverse bijzondere insecten aange-troffen, zoals de sierlijke gaasvlieg *Hypochrysa elegans* (Burmeister, 1839) en zeldzame vliegen-soorten zoals de gele reus *Volucella inflata* (Fabricius, 1794), de roodrugwapenvlieg *Clitellaria ephippium* (Fabricius, 1775) en de bronlangspriet-wapenvlieg *Stratiomys potamida* Meigen, 1822. Daarnaast werd een zeer zeldzame cicade aange-troffen, *Cixius dubius* Wagner, 1939.

Later is nog een geval van *N. inpunctata* ontdekt. Deze werd aangetroffen op 1 juni 2019 te Eindhoven door Thijs Damen, op een nachtvlinder-laken in een achtertuin middenin een woonwijk

Figuur 2. *Nineta inpunctata*, 10.vi.2021, St. Pietersberg (Limburg). Foto Sandra Lamberts.
Figure 2. *Nineta inpunctata*, 10.vi.2021, St. Pietersberg (Limburg). Photo Sandra Lamberts.

(fig. 3). Dezelfde nacht is ook de zeldzame armbandmot *Elegia similella* (Zincken, 1818) waargenomen. Achteraf is dit het eerste geval van *N. inpunctata* voor Nederland, twee dagen voor de waarneming te Brunssum. De foto is wat minder duidelijk dan bij de andere twee gevallen, maar desondanks kon bepaald worden dat het hier ook om *N. inpunctata* gaat.

In 2023 konden nog twee waarnemingen worden toegevoegd van deze bijzondere soort. Op 7 juni 2023 is een exemplaar gevonden in Kerkrade (Limburg), op de Spekholzerheide. Een paar dagen later, op 10 juni, is *N. inpunctata* gesignaleerd in Tubbergen. Dit is de eerste waarneming uit Overijssel en tevens de meest noordelijke waarneming in Nederland van deze soort. Ook deze waarnemingen zijn gedaan op nachtvlinderlakens, toen het in Nederland zeer warm was, met overdag temperaturen rond de 30 graden.

HERKENNING

Nineta inpunctata is morfologisch goed te onderscheiden van andere groene gaasvliegen door de combinatie van een haast volledig zwarte vleugeladering, een gele lengtestreep over de rugzijde van het borststuk en een ongekleurde kop met eenkleurige palpen. De soort is daarnaast relatief fors met een voorvleugellengte van meer dan 16 mm. Voor de determinatie van *N. inpunctata* zijn de determinatiesleutels van Aspöck et al. (1980), Plant (1997) en San Martin et al. (2005) gebruikt.

Nineta inpunctata is goed te onderscheiden van andere *Nineta*-soorten van hetzelfde formaat. *Nineta pallida* (Schneider, 1846) heeft net als *N. inpunctata* een overwegend zwarte vleugeladering, maar heeft donkerrode dwarsbanden over de gehele lengte van het lijf. *Nineta flava* (Scopoli, 1763) heeft net als *N. inpunctata* een gele lengtestreep over het borststuk, maar overwegend groene vleugeladers, waarbij de dwarsaders in het costaalveld groen zijn met zwarte uiteinden. Daarnaast is de vleugelvoorrand vaak concaaf. *Nineta vittata* (Wesmael, 1841) heeft een langere

Figuur 3. *Nineta inpunctata*, 1.VI.2019, Eindhoven (Noord-Brabant). Foto Thijs Damen.

Figure 3. *Nineta inpunctata*, 1.VI.2019, Eindhoven (Noord-Brabant). Photo Thijs Damen.

scapus en overwegend groene vleugeladering, waarbij de dwarsaders in het costaalveld zwart zijn met groene uiteinden. Oppervlakkig lijkt *N. inpunctata* ook op *Chrysopidia ciliata* (Wesmael, 1841), want deze soort heeft ook overwegend zwarte aders, maar een fletsere kleur en geen duidelijke gele lengtestreep. De soort is ook kleiner met een voorvleugellengte van 12-16 mm en bovendien zouden de relatief lange haren op de vleugeladering dan zichtbaar moeten zijn. Tot slot wordt er in Aspöck et al. (1980) nog gewaarschuwd voor een variant van *Chrysopa pallens* (Rambur, 1838) met ongekleurde kop, die ook verward zou kunnen worden met *N. inpunctata*. Bij *C. pallens* ontbreekt echter een gele lengtestreep en de vleugeladering is overwegend groen, op de dwarsaders van het costaalveld na.

BIOLOGIE

Er is weinig bekend over de ecologische voorkeuren en levenscyclus van *N. inpunctata*. Vermoedelijk leven de larven in loofbomen en struiken, met mogelijk een voorkeur voor struiken (Aspöck et al. 1980). De meeste waarnemingen van de soort in Europa zijn, net als in Nederland, gedaan op lichtbronnen. Hierdoor is het moeilijk een voorkeurshabitat te schetsen, want Aspöck et al. (1980) merken dat deze lichtvalwaarnemingen gedaan zijn in verschillende gebieden: steppe-achtig landschap met eikenbosjes, warmere loofbossen en vegetatierijke hellingen in middelgebergtes. Plant (2012) suggereert dat de imago's wellicht vooral hoger in bomen zitten en daardoor weinig worden gevonden. Deze veronderstelling wordt bevestigd door Tillier (2020) met twee vondsten van *N. inpunctata* in Frankrijk en Polen, waarbij de soort in beide gevallen is verzameld in boomkronen. De imago's zijn aangetroffen in de maanden mei-juli. Er is zeer weinig bekend over de larven, hoewel deze wel zijn beschreven en met foto's zijn opgenomen in de sleutel van Gepp (1983).

VERSPREIDING

Nineta inpunctata kent een groot verspreidingsgebied in Europa, maar het aantal gevonden exemplaren is erg laag. De waarnemingen komen uit Italië, de voorgebergtes van de Alpen, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Tsjechië, Hongarije, Polen, Roemenië, Slovenië, Noorwegen, Zuid-Zweden, Zuid-Finland en Rusland (Aspöck et al. 1980, Shortall & Plant 2012, Tillier 2020). Daarnaast is de soort in 1989 eenmaal in Groot-Brittannië aangetroffen, in Zuidoost-Engeland (Plant 1997). In 2012 werd daar een tweede exemplaar van *Nineta* gevonden, waarvan eerst gedacht werd dat het *N. inpunctata* betrof (Shortall & Plant 2012). Bij nader inzien bleek het echter te gaan om *Nineta pallida* (Canard, 2014). In 2019 is de eerste vondst in België gedaan (Harm Alberts en Koen Lock op Waarnemingen.be), op exact dezelfde dag (3 juni) als de vondst uit Brunssum in Nederland. In Frankrijk is de soort

Figuur 4. Vindplaatsen van *Nineta inpunctata* in Nederland.

Figure 4. Records of *Nineta inpunctata* in the Netherlands.

slechts vier keer waargenomen in een tijdspanne van veertig jaar. De laatste vondst stamt uit 2019, in de gemeente Vouzeron in Midden-Frankrijk (Tillier 2020).

DISCUSSIE

Nineta inpunctata wordt slechts sporadisch waargenomen, maar kent wel een groot verspreidingsgebied in Europa. Het leefgebied van de soort strekt zich uit van Rusland tot Groot-Brittannië en van Italië tot Zuid-Scandinavië (Tillier 2020). Tot nu toe is de soort in de Nederlandse provincies Limburg, Noord-Brabant en Overijssel waargenomen, maar het is te verwachten dat de soort ook in andere zuidelijke en oostelijke provincies van Nederland te vinden moet zijn. Het is opvallend dat het eerste geval voor België en de eerste twee gevallen voor Nederland alledrie in de eerste dagen van juni 2019 zijn waargenomen. Het was toen een zeer warme periode. Het zou kunnen wijzen op dat de soort toen aan het

zwerfen was, maar aangezien er over de biologie van *N. inpunctata* nagenoeg niets bekend is, is dat niets meer dan speculatie.

Om *N. inpunctata* te kunnen vinden is het aan te raden om naast lichtvallen ook gebruik te maken van vallen in boomkronen, aangezien de soort zich waarschijnlijk hoog ophoudt en daardoor weinig wordt gezien. Nachtvlindersaars en insectenliefhebbers worden aangemoedigd om goede foto's te maken van gaasvliegen en deze te plaatsen op Waarneming.nl, zodat de verspreiding van de gaasvliegenfauna in kaart kan worden gebracht. Een foto van zij- en vooraanzicht van de gaasvlieg is hierbij onontbeerlijk, aangezien de kop en vleugeladering zeer kenmerkend zijn.

DANKWOORD

Natuurmonumenten, Paul Vossen en Mark de Mooij worden bedankt voor het mogelijk maken van het onderzoek op de Sint Pietersberg.

LITERATUUR

- Aspöck, H., U. Aspöck & H. Hölzel 1980. Die Neuropteren Europas: eine monographische Darstellung der Systematik, Taxonomie, Biologie, Ökologie und Chorologie der Neuropteroidea (Megaloptera, Raphidioptera, Planipennia) Europas, Vol. 1 & 2. – Goecke & Evers, Keltern.
- Canard, M. 2014. On the occurrence of *Nineta pallida* (Schneider, 1846) and *N. inpunctata* (Reuter, 1894) in the British Isles and remarks on these rare green lacewings (Neu.: Chrysopidae). – The Entomologist's Record and Journal of Variation 126: 97-108.
- Gepp, J. 1983. Schlüssel zur Freilanddiagnose mitteleuropäischer Chrysopidenlarven (Neuroptera, Chrysopidae). – Mitteilungen des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark 113: 101-132.
- Lock, K. & G. San Martin 2013. Checklist of the Belgian Neuroptera. – Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie 149: 233-239.
- Plant, C.W. 1997. A key to the adults of British lacewings and their allies. – Field Studies Council Publications, Telford.
- San Martin, G., T. Adriaens & V. Fichet 2005. Gaasvliegtabel voor de Benelux. – Jeugdbond voor Natuur en Milieu, Gent.
- Shortall, C.R. & C.W. Plant 2012. *Nineta inpunctata* (Reuter, 1894) (Neu.: Chrysopidae): A second British Isles record. – The Entomologist's Record and Journal of Variation 124: 234-236.
- Tillier, P. 2020. Decouverte d'une nouvelle station française d'une chrysope rare en Europe: *Nineta inpunctata* (Reuter, 1894) (Neuroptera Chrysopidae). – L'Entomologiste 76: 193-196.

SUMMARY

The first records of the rare lacewing *Nineta inpunctata* in the Netherlands (Neuroptera: Chrysopidae)

This article reports on the first records of the lacewing *Nineta inpunctata* in the Netherlands. A total of five specimens have been observed on illuminated moth sheets in June 2019, 2021 and 2023, in the provinces of Limburg, Noord-Brabant and Overijssel. It is an extremely rare species in Europe and little is known about the habitat of this lacewing. It is suggested that it lives high up in treetops and is hardly ever encountered for that reason. Perhaps the larvae have a preference for deciduous trees and shrubbery, but not much is known about their development. The species can be found by the use of illuminated moth sheets, but traps high up in tree tops are effective as well. People who observe moths and insects in general are encouraged to look out for lacewings, so that the knowledge and distribution on this species group can be expanded.

B.E. Berkholst
Naturalis Biodiversity Center, Leiden
bibiche.berkholst@naturalis.nl

G. Lommen
Brunssum-Treebeek
gerardlommen@mail.com

A.A.M. Lamberts
Egmond aan Zee
aam.lamberts@gmail.com

D. Drukker
EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden
daan.drukker@naturalis.nl